

Александар Крстић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА КРАЉА СТЈЕПАНА ОСТОЈИЋА КОЈОМ ДУБРОВНИКУ ПОТВРЂУЈЕ ЖУПУ КОНАВЛЕ И ГРАД СОКО

Сутјеска, 4. децембар 1419.

Сажетак: На молбу дубровачких посланика Паскоја Растића и Николе Пуцића, а уз сагласност и по савету краљице мајке Кујаве, властеле и велможа Босанског краљевства, краљ Стјепан Остојић у Сутјесци 4. децембра 1419. потврђује Дубровнику вечни посед Жупе Конавала и града Сокола, са свим селима, засецима, људима, слободама, котарима и међама. Према повељи, по половину Жупе Конавала и града Сокола Дубровачка општина је претходно купила од војвода Сандаља Хранића и Петра Павловића, док су заправо у том тренутку само Косаче продале Дубровнику свој део Конавала. Краљ је своју одлуку потврдио заклетвом на јеванђељу, са сведоцима који се наводе у повељи. Исправу, оверену висећим воштаним печатом, саставио је логотет Новак Гојчинић. Повеља се чува у Државном архиву у Дубровнику, где постоји и препис у књизи *Codex Ragusinus*.

Кључне ријечи: краљ Стјепан/Стефан Остојић, војвода Сандаљ Хранић, војвода Петар Павловић, краљица Кујава, Дубровник, Конавли, Соко/Сокол у Конавлима, повеља.

Још од неуспелог покушаја да купе Конавле од браће Санковића 1391. године,¹ Дубровчани су настојали да дођу у посед ове жупе. Тада су Конавли подељени између Косача и кнеза Павла Раденовића коцком, тако да су поседи, властеличићи и зависни људи две великашке

* Ел. пошта: aleksandar.krstic@iib.ac.rs, albited@gmail.com.

¹ N. Lonza, Z. Šundrica, *Odluke dubrovačkih vijeća 1390–1392*, Zagreb–Dubrovnik, 2005, 261–267; С. Мишић, *Повеља Бељака и Радича Санковића Дубровнику*, 15. април 1391, ССА 7 (2008) 113–127; Ј. Мијушковић, *Хумска властeosка породица Санковићи*, ИЧ 11 (1960) 36–39 (= Ј. Калић, *Европа и Срби: средњи век*, Београд 2006, 268–270); С. Ћирковић, *Историја Босне*, 171–172; А. Zilić, *Uspješni i neuspješni pokušaji širenja Dubrovnika na bosanske teritorije*, Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku: pristupi i perspektive, Zbornik radova, ur. E. Duranović, E. Dedić, N. Rabić, Sarajevo 2019, 167–171.

породице у Конавоској жупи били измешани.² Кнез Павле Раденовић је 1413. године намеравао да прода свој део Конавала Дубровачкој општини, али је војвода Сандаљ Хранић био изричито против, и поред угарског посредовања у корист Дубровника. Убиство Павла Раденовића 1415. године отворило је жесток сукоб између Косача и Павловића. Синови кнеза Павла су, уз помоћ Турака, нападали поседе Косача, те су изгледа већ првих месеци 1416. године држали Сандаљев део Конавала.³ Наредне године се против војводе Сандаља окренуо и краљ Остоја, који се измирио са војводом Петром Павловићем и његовим братом Радосавом. Иако попаљени и опустошени у претходним борбама, Конавли су у марту 1417. били чврсто у рукама Павловића, као и тврђава Соко, у којој је војвода Петар у августу исте године изградио цистерну.⁴ Дубровчани су такво стање хтели да искористе за себе, па су у мају намеравали да покрену питање продаје Конавоске жупе код Петра Павловића.⁵ У јесен следеће 1418. године умро је краљ Остоја, а за новог босанског владара изабран је његов син Стјепан (1418–1420/1421). Услед поновног османског упада у Босну, изгледа на страни војводе Сандаља, привремено је окончан сукоб Косача и Павловића. Сандаљ Хранић је повратио свој део Конавала пре краја 1418. године.⁶

Преговори између дубровачких власти и војводе Сандаља о купопродаји његовог дела Конавоске жупе започели су вероватно

² Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Споменик СКА 66 (1926) 13, 19–21, и карта на стр. 122; Н. Капетанић, *Podjela zemlje u Vitaljini u 15. stoljeću*, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 37 (1999) 10–18, 24–25; isti, *Konavle u XV. stoljeću*, *Gruda* 2011, 19–23, с картом у прилогу.

³ Р. Грујић, *Конавли*, 21–22; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 243–244; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović. Prilog istoriji Bosne početkom XV vijeka*, *ЈИЧ* 34 (2001) 38–41; Е. Куртовић, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Сарајево 2009, 209–213; Е. Филиповић, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386–1463)*, Сарајево 2019, 250–260.

⁴ М. Пуцић, *Споменици српски I*, Примјетбе XVIII; Ј. Gelchich, L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae. Ragusa és Magyarorszáг összekötetéseinek oklevéltára*, Будапест 1887, 284; Р. Грујић, *Конавли*, 22; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 42–43; Е. Куртовић, *Veliki vojvoda*, 214–216; isti, *Cisterna u Sokolu u Konavlima građena 1417. za vojvodu Petra Pavlovića*, *Slovo Gorčina* 28 (2006) 53–54.

⁵ N. Jorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XVe siècle II*, Paris 1899, 158; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 42–43.

⁶ В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 419–420; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 246; Р. Џивковић, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Сарајево 1981, 74–76; Е. Куртовић, *Veliki vojvoda*, 217; Е. Филиповић, *Bosansko kraljevstvo i Osman-sko carstvo*, 263–265.

последњих месеци 1418, а већ у јануару наредне године Дубровчани су о продаји Конавала преговарали са Сандаљевим послаником Прибиславом Похвалићем, али и са изаслаником Петра Павловића, Браилом Тезаловићем.⁷ Војвода Петар је ускоро одустао од продаје свог дела Конавала, док је Сандаљ Хранић наставио преговоре, који су завршени крајем јуна 1419. године. Сандаљ је Дубровчанима уступио свој део Конавала, а заузврат је добио 12.000 дуката, са могућношћу да половину уложи уз камату од 5%, племство за мушке чланове своје породице, две палате у граду, које ће бити уређене о трошку дубровачких власти, баштину у Дубровачкој жупи у вредности од 3.000 перпера и годишњи трибут од 500 перпера.⁸ Продаја Сандаљевог дела Конавала Дубровнику угрозила је статус дотадашњих војводиних властеличића и слободних баштиника на овом подручју, што је довело до немира и отпора дубровачким властима. Незадовољни су били и људи Петра Павловића, који су нападали и пљачкали Дубровчане у Конавлима. Све то је постало препрека спровођењу Сандаљевог договора са Дубровником, па је босански војвода лично дошао у Конавле с војском, како би помогао дубровачким властима да ставе ситуацију под контролу, што је и постигнуто током августа 1419. године.⁹

Иако су у мају 1419. одлучили да прихвате Сандаљев део Конавала и без потврде новог босанског краља Стјепана Остојића,¹⁰ Дубровчани су, затим, подстакнути развојем догађаја на терену, настојали да придобију краља и војводу Петра за купопродају ове жупе. Дубровачка општина им је стога током друге половине 1419.

⁷ Državni arhiv u Dubrovniku (даље DAD), *Acta Consilii Rogatorum* II, f. 5–5v, 6, 9, 10, 11v, 12; Р. Грујић, *Конавли*, 22–23; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 44–45; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 221–223.

⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 293–301; Р. Поповић, *Повеља војводе Сандаља и браће му Вукца и Вука којом уступају Дубровчанима свој део Конавала (1419, јун 24)*, ГПБ 4 (2011) 97–109; Р. Грујић, *Конавли*, 23; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 247–248; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 224–225; А. Zilić, *Uspješni i neuspješni pokušaji*, 172–174.

⁹ Р. Грујић, *Конавли*, 24–25; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 248; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 225–228.

¹⁰ Дубровачке власти су претходно, 20. априла 1419. године, биле спремне да преузму Сандаљев део Конавала са потврдом босанског краља: DAD, *Acta Consilii Rogatorum* II, f. 24, 30; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 223.

године у више наврата слала дарове и посланике.¹¹ У новембру су и краљеви посланици Михаило Кабужић, Алекса Паштровић и логотет Радослав били у Дубровнику, где су успешно окончали преговоре до 21. истог месеца.¹² Тако су дубровачка настојања на крају уродила плодом, јер су њихови поклицари Паскоје Растић и Никола Пуцић¹³ две недеље касније од босанског владара и Сабора добили потврду о стеченим поседима у Конавлима, па и више од тога. Наиме, повељом, чије критичко издање овом приликом приређујемо, краљ Стјепан Остојић је, 4. децембра 1419. године, у двору у Сутјесци потврдио Дубровчанима уступање оба дела Конавала са градом Соколом, односно и оног дела који је припадао Косачама и оног којим су господарили Павловићи. Заузврат, Дубровачка општина се обавезала да ће краљу исплаћивати 500 перпера годишњег трибута.¹⁴ Није сасвим јасно зашто је краљ Стјепан Остојић потврдио Дубровнику и део Конавла који је припадао војводи Петру Павловићу. Ова чињеница, као и околност да су почетком године о Конавлима већ вођени преговори између Дубровника и Петра Павловића, навела је Есада Куртовића на претпоставку да је измирење Павловића и Косача подразумевало и продају Конавала, као извора сукоба и непријатељстава. Према овој тези, иако је Сандаљ Хранић свој део Конавоске жупе продао, а Павловићи прекинули преговоре, краљ и Сабор су потврдили продају читавих Конавала, јер је то већ било договорено.¹⁵

¹¹ Веће умољених је 5. августа донело одлуку да се краљу Стјепану дарује 300, а војводи Петру 200 дуката. Касније истог месеца, одлучено је да се краљу поклони 12, а Павловићу девет печа фирентинског сукна: DAD, *Acta Consilii Rogatorum* II, f. 58v; *Acta Consilii Minoris* II, f. 79v, 80v; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 77–78; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45.

¹² Тога дана дубровачка влада је новчано наградила краљеве посланике: DAD, *Acta Consilii Minoris* II, f. 126 v; Н. Исаиловић, *Михаило Кабужић, дубровачки одметник – босански дипломата*, ИЧ 56 (2008) 402–403; Ђ. Тошић, *Босански „лутајући витезови“ Паптровићи*, ИЧ 58 (2009) 154; А. Zilić, *Uspješni i neuspješni pokušaji*, 175–176.

¹³ Они су за трошкове овог посланства од општине примили и потрошили 2.963 перпера и четири гроша, за шта су рачуне положили у Дубровнику 30. децембра 1419. године: М. Динић, *Једна дубровачка архивска књига петнаестог века*, ИЧ 12–13 (1961–1962) 17.

¹⁴ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 557–563; Р. Грујић, *Конавли*, 25; В. Поповић, *Хисторија Босне*, 422; С. Ђирковић, *Историја Босне*, 248; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 231–232; А. Zilić, *Uspješni i neuspješni pokušaji*, 176–177.

¹⁵ Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 231–234; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 45, такође мисли да је Петар Павловић можда претходно начелно пристао на продају свог дела Конавала.

Међутим, у време када је краљ Стјепан Остојић издао повељу о Конавлима и Соколу, примирје међу главним политичким чиниоцима у Босни било је на измаку. У унутрашње сукобе у Босни умешали су се поново Турци, што је довело до убиства војводе Петра Павловића у марту 1420, свргавања краља Стјепана Остојића и поновног доласка Твртка II на власт у лето исте године.¹⁶ То је искористио Сандаљ Хранић, који је уз помоћ Османлија запосео део Конавала који је припадао Павловићима и освојио град Соко. Он је већ 30. маја 1420. постигао споразум са Дубровчанима о продаји и овог дела Конавала са Соколом, што је краљ Твртко II потврдио 16. августа исте године у Подвисоком.¹⁷ Ипак, Сандаљева продаја оба дела Конавала није спроведена у пракси, а неколико месеци касније он и Радосав Павловић су се помирили. Војвода Радосав је потврдио купопродају Сандаљевог дела Конавала, али су Дубровчани привремено морали да врате Сандаљу његов део Сокола због противљења Павловића и Османлија продаји овог града.¹⁸ Договор око уступања Сокола Дубровнику је на крају постигнут почетком 1423. године, сагласношћу домаћих актера и Османлија, након чега је у фебруару исте године Дубровачка општина уведена у посед ове тврђаве.¹⁹ Даљи ток догађаја је за неко време (до 1426) одложио планове Дубровника да дође у посед читаве територије Конавала.²⁰

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 293–301, 557–563, 567–569, 571, 573–577; Р. Грујић, *Конавли под разним*

¹⁶ Е. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 265–276.

¹⁷ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 309–313; С. Рудић, *Повеља краља Твртка II Твртковића којом потврђује Сандаљевоу продају Конавала Дубровнику, Подвисоки, 1420, август 16*, ГПБ 13 (2020) 157–158.

¹⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 567–569, 571, 573–577; Р. Грујић, *Конавли*, 26–27; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 235–239; Е. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 274.

¹⁹ М. Динић, *Из Дубровачког архива III*, Београд 1967, 189; Р. Грујић, *Конавли*, 28–31; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 240–244; Е. Kurtović, Е. Filipović, *Četiri bosanska Sokola*, *Gračanički glasnik* 32–16 (2011) 212–213. Војвода Радослав Павловић је тада добио дубровачко племство: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 582–585.

²⁰ П. Драгичевић, *Повеља војводе Радосава Павловића Дубровчанима о продаји његовог дијела Конавала, 1427[1426!] децембар 31*, ГПБ 9 (2016) 37–63, где је наведена и ранија литература о овој теми; исти, *Повеља војводе Радосава Павловића Дубровчанима о примитку новца за продати дио Конавала*, ГПБ 9, 65–71; исти, *Повеља Дубровчана војводи Радосаву Павловићу поводом куповине његовог дијела Конавала*, ГПБ 10 (2017) 129–155; исти, *Повеља Дубровчана војводи Радосаву Павловићу о улагању на добит дијела његовог новца од продаје Конавала*, ГПБ 10, 157–164.

господарима од XII до XV века, Београд 1926, 13, 19–36; В. Торовић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 419–430; С. Ђирковић, *Историја Босне*, 243–250, 261–265; Р. Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Сарајево 1981, 73–83, 105–107; исти, *Ustupanje Konavala Dubrovčanima*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa „Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti“ I, Dubrovnik 1998, 77–98; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović. Prilog istoriji Bosne početkom XV vijeka*, ЈИЧ 34 (2001) 35–46; Е. Kurtović, *Motivi Sandaljeve prodaje Konavala Dubrovčanima*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 38 (2000) 103–120; исти, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Сарајево 2009, 202–244; Р. Поповић, *Повеља војводе Сандаља и браће му Вукца и Вука којом уступају Дубровчанима свој део Конавала, 1419, јун 24*, ГПБ 4 (2011) 97–109; Е. Kurtović, Е. Filipović, *Četiri bosanska Sokola*, Gračanički glasnik 32–16 (2011) 208–214; N. Kapetanić, *Konavle u XV. stoljeću*, Gruda 2011; Е. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386–1463)*, Сарајево 2019, 250–281; А. Zilić, *Uspješni i neuspješni pokušaji širenja Dubrovnika na bosanske teritorije*, Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku: pristupi i perspektive, Zbornik radova, ur. Е. Duranović, Е. Dedić, N. Rabić, Сарајево 2019, 167–182; С. Рудић, *Повеља краља Твртка II Твртковића којом потврђује Сандаљеву продају Конавала Дубровнику, Подвисоки, 1420, август 16*, ГПБ 13 (2020) 157–158.

Опис повеље и ранија издања

Повеља се чува у Државном архиву у Дубровнику под сигнатуром *Већ 1052*. Написана је на комаду пергамента италијанске израде доброг квалитета, правоугаоног облика, али неправилно сечених ивица. Њена ширина зато варира од 45 цм у горњем до 44,3 цм у доњем делу, а висина од 45,5 цм на левој до 45,7 цм на десној страни. На пергаменту су видљиви трагови извучених линија по којима је текст исписан уставним ћириличним писмом, црним или, евентуално, изразито тамноплавим мастилом у 51 реду. Текст садржи мали број скраћеница, у највећем броју случајева означених титлом. Исправа је писана српским народним језиком, икавским рефлексом јата. На повељи не постоје никакви украси, осим што је почетно слово **Ѓ** нешто веће и дебље (висине 7 мм и ширине 13 мм) у односу на остала слова, која су висока од 2,5 мм до 5 мм. Поједина слова су такође често већа од других, нарочито **в**, **и**, **л** и **с** (висине 7–8 мм). Писар је

углавном одвајао речи, али постоји и значајан број одступања од такве праксе. Поштовао је леву и десну маргину (ширине око 3,5 цм, односно око 2,5 цм), због чега је у више наврата делио последњу реч у реду, пребацујући њен наставак у следећи ред. Последњи ред текста прекривен је пресавијеном пликом, ширине на левој страни 3,3 цм, а на десној 2,4 цм. Повеља је била пресавијена два пута по ширини (не рачунајући плику) и два пута по дужини. На полеђини, у доњем левом делу повеље, постоји кратак савремени регест дубровачке канцеларије на италијанском: *Confermazion de re Stiepan fatta per tuto Chanal e per la forteza Sochol*, уз који је, изгледа другом руком, додат датум *MCCCC°XVIII° al mese de decembrio*. Испод ове белешке исписана је и каснија архивска сигнатура (*N. 16 del Pach V*). Уз десну ивицу на истом, доњем делу полеђине повеље налази се још једна белешка са каснијом сигнатуром (*N° 225, an. 1419.*), док је по средини тог дела документа плавом оловком написана бечка сигнатура са датумом издавања повеље.²¹

Печат. Повеља је оверена великим висећим печатом краља Остоје. Двострани воштани печат смеђе боје, пречника 10,2 цм, прилично је добро очуван. Печат виси на врпци од двоструко упреденог свиленог конца тамноцрвене боје, сада скоро потпуно избледелог. Врпца печата провучена је кроз две округле рупице пробушене у плики и пергаменту, 2 цм од доњег руба повеље. У питању је варијанта великог двостраног печата израђеног у готичком стилу за краља Твртка I, који је затим, уз измене у имену, користио и краљ Дабиша. Осим што је поново изменио име владара на натписима који иду уз ивицу печата на аверсу и на реверсу, краљ Остоја је на свом типару увео и ново хералдичко знамење. На аверсу је приказан краљ како седи на престолу са свим симболима власти. Са његове десне и леве стране по два анђела држе штит на којем је приказана љиљанова круна. На реверсу је представљен краљ као оклопљени коњаник у трку, са копљем у десној и штитом у левој руци. На врху копља је застава са хералдичком представом која се налази и на коњском прекривачу у пределу прса и сапи – штит са косом лентом и шест љиљана. На штиту у краљевој левој руци је приказ љиљанове круне. Натпис на печату гласи: + S(IGILLUM)

²¹ Детаљан опис повеље даје G. Ćremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM IV–V (1949–1950) 169–171. Користим ову прилику да се најсрдачније захвалим колегама др Невену Исаиловићу и проф. др Небојши Порчићу, што су ми љубазно уступили снимке повеље које су начинили у Државном архиву у Дубровнику у јануару 2010. године.

MAIVS STEPH(AN)I OSTOIE, DEI GRA(TIA) RASCIE, BOSSNE MARITIMARVMQUE P(AR)CIUM, VSORE, INFERIOR(UM) P(AR) CIVM, TERRE HOLM REGIS ET D(OMI)NI.²²

У Дубровачком архиву постоји и препис повеље краља Стјепана Остојића у архивској књизи *Liber privilegiorum (Codex Ragusinus)*, f. 74v–75v, који је после 1430. године саставио писар Никша Звијездић. Листови на којима се налази препис повеље сада су оштећени услед деловања влаге и микроорганизама. Приликом преписивања исправа у наведени зборник, Звијездић се није увек стриктно држао оригинала, а језик докумената прилагођавао је локалном дубровачком говору. Пре свега, он је слово **ѣ** замењивао меким полугласом или графемама **ѐ**, **и**, **иѐ**, **џ**, **ѡ**. Примера ради, уместо **прѣсветого** у оригиналу Остојићеве повеље, у Звијездићевом препису стоји **пръсветого**, уместо **синѣ** – **синь**, **прѣсели** – **пръселили**, **дѣсѣ** – **дѣси**, **трицѣ** – **трицџ**, **ѣко** – **ѡко**, **вѣнчань** – **венчань**, **вѣки** – **виѐки**, итд. Осим јата, Звијездић је мењао и друга слова и речи из оригиналног документа, па тако, на пример, уместо **наслидовати** пише **наследовати**, а место **срѣвѣске** – **срѣпѣске**. Део реченице **землѣ родителѣ и прародителѣ моиѣхъ вставлѣшѣю, а не имѣшѣ своего пастира** у његовом препису изгледа овако: **земляу родителѣ и прародителѣ моѣхъ вставляюшѣю, а не имѣшѣ своѣга пастиѣра**.²³

²² Грегор Чремошник наводи да је печат у пречнику широк 11 цм: G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 125–126, 170–171; *Dopuna*, GZM X (1955) 139, 145. За другачија читања краја написа уп. А. Ивић, *Стари српски печати и грбови. Прилог српској сфрагистици и хералдици*, Нови Сад 1910, 31, таб. VI, VII; Р. Anđelić, *Srednjevjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Сарајево 1970, 23–33, 36–41, Т. IX, X. За Дабишин велики печат видети: С. Рудић, *Повеља краља Стефана Дабише кћерци Стани*, 1395, април 26, ССА 4 (2005) 181; исти, *Повеља краља Стефана Дабише браћи Семковић*, ССА 5 (2006) 165. За варијанту истог печата који је направљен за Твртка II, а који су затим користили и Стефан Томаш и Стефан Томашевић, видети: С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томашевића Дубровнику, Јајце, 1461*, 23. новембар, ГПБ 2 (2009) 163; исти, *Повеља краља Стефана Томаша синовима Иваниша Драгишића, Врандук, 22. август 1446*, ГПБ 12 (2019) 84; П. Драгичевић, *Повеља краља Стефана Томаша Дубровчанима којом потврђује повеље својих претходника, Крешево, 3. септембар 1444*, ГПБ 12, 67–68, са одговарајућим снимцима ових печата.

²³ За све разлике између оригинала повеље краља Стјепана Остојића и Звијездићевог преписа уп. Љ. Стојановић, *Повеље и тисма I–1*, 557–562, бр. 580, 581; видети такође: М. Решетар, *Никша Звијездић, дубровачки српски канцелар XV вијека*, Глас СКА CLXIX, Други разред, књ. 87 (1936) 169–209; П. Драгичевић, *Повеља војводе Радосава Павловића Дубровчанима о продаји*, 43.

Повеља је издавана више пута: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 141–144, бр. 97; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 291–294, бр. 269; С. Новаковић, *Законски споменици*, 326–328 (делимично издање, без уводних и завршних делова повеље и са местимичним скраћивањима); Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 557–562, бр. 580, 581, упоредо је објавио текст повеље и њеног преписа у књизи *Liber privilegiorum (Codex Ragusinus)*. У Карано-Твртковићевом издању скраћенице нису разрешаване, а подела на речи доследно одражава ону у оригиналу. Скраћенице нису разрешаване ни у Стојановићевом издању. У овим издањима учињено је и неколико грешака у транскрипцији, на које ћемо скренути пажњу у напоменама уз текст повеље. Повеља је, са преводом Лејле Накаш, недавно објављена и у публикацији *Codex diplomaticus regni Bosnae. Povelje i pisma stare bosanske države*, прир. L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović, Sarajevo 2018, 402–407.

*Текст повеље***

Ѓ велемоцна²⁴ сило прѣсветого Д(8)ха, Б(о)же славами въ Троицѣ, въ Ѣт[ь]ци же рекѸ и Гинѣ и въ Св(е)тимь ДѸсѣ, ѡ Троице п|2|рѣсвета, слава Теби. Тобою примихъ²⁵ божаственѸю благодить, сподобльшѸ ме наслидовати прѣстоль мое|3|га родитела и прародитель, кралевъ госпode срьбьске и босанске, зане бо ти мои родитель и прародитель|4|е въ зем(ь)льнѣмь ц(а)рьствѣ ц(а)рьствовавьше и на небес(ь)ное ц(а)рьство прѣсели се, мене же видеѸ зем(ь)лѸ родитела и |5| прародитель моихъ²⁶ ѡставльшѸю, а не имѸцѸ своего пастира, ѡт[ь] нихъже племene и азъ изьбранъ вихъ помощ|6|ию Б(о)жьєю и Прѣчисте его матере, вѣн(ь)чанъ вихъ в(о)годарованнѣми вѣн(ь)цемь на кралевство, ѣко вिति ми |7| ва Хр(и)ста Б(о)га благовирьномѸ и Б(о)гомь изьбраномѸ г[оспо]д[и]нѸ СтипанѸ, краљу Срьблемь, Боснѣ и Примоскимь (!) с|8|транамь. И по том(ь) же почехъ съ Б(о)гомь кралевати и правихъ прѣстоль крал(ев)ства, дѣле милости, чине за|9|писаньѣ²⁷ градовомь и мѣстомь, всакомѸ же по достоѣнию его. Ва

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

²⁴ У Стојановићевом издању: велемоцна.

²⁵ Стојановић: примихъ.

²⁶ Стојановић: моихъ.

²⁷ Миклошич: записаниѣ.

сѣхъ же тѣхъ видихъ срь(д)чаного (!)²⁸ лю|10|бавь и вирьно поравотанье
 родителє и прародителє крал(є)вства ми и самом²⁹ крал(є)вствѣ ми
 почте|11|нѣхъ властель слав(ь)нога града Дѣровника, како е нихъ
 почтени и красни швичи приности³⁰ |12| крал(є)вствѣ ми почтенє и
 многоцѣнїи³¹ дарѣи, юже ми и сада³² приише съ великою лѣбовию
 нихъ не|13|ицемѣрною, и тѣи изидоше прѣд славно крал(є)вства³³ ми
 всепочтени властеле и поклицарье славнога гр|14|ада Дѣровника, кои
 вихѣ дослани крал(є)вствѣ ми вѣд[ь] властель и вѣд (!) опѣкине³⁴ града
 Дѣровника, на име |15| многоначити и многопочтени властелинѣ
 дѣров(ь)чьки кнезь Паское Растикѣ, славни витезь |16| прѣсвитлога
 г[оспо]д[и]на крала³⁵ Жигмундѣ, и Никола Пѣцикѣ, съ многослатцѣми
 и многодмиленими |17| рѣчьми, прошнами и мольвами ѡспоменѣше
 крал(є)вствѣ ми вѣд[ь] реченихъ властель града Дѣро|18|вника, а говоре
 за Конавли и за градъ Соколь. И ѣ г(осподи)нѣ³⁶ краль Стипанѣ дасмо
 и даровасмо и записас|19|мо моего и моего прѣвога жѣпѣ Конавли и
 градъ Соколь за племенито³⁷ вѣкѣ вѣкома Дѣровникѣ |20| за нихъ
 братство и за прѣѣтество (!) господствѣ нашемѣ, и како шни своими³⁸
 добрими приѣтельми |21| съ вельможами крал(є)вства ми почтеномѣ
 дворциномѣ наидоше вѣд[ь] воеводе Сандаля и вѣд[ь] воеводе |22|
 Петра Павловѣ (!), ки наполице дрѣжахѣ тѣи жѣпѣ конавльскѣ и
 градъ Соколь, тере имѣ по нихъ до|23|брои лѣбви и милости даше
 и поѣстише жѣпѣ конавльскѣ и градъ Соколь воевода Сандаля
 (!)³⁹ свои поль |24| дѣла Конавли, а воевода Петарѣ дрѣгѣ половицѣ
 Конавли⁴⁰ и градъ Соколь, ки е ѣ Конавлахѣ, и с лѣдми |25| и съ вѣѣми
 правими котари и меѣми конавльскога⁴¹ кое е нигда било ѣ подрѣжанье

²⁸ Исправно би било срь(д)чаною, како иначе стоји у издању Карано-Твртковића и Миклошича.

²⁹ Карано-Твртковић: самѣми.

³⁰ Изнад ове речи натписано је екм.

³¹ Миклошич, Стојановић: многоцѣнїи.

³² Карано-Твртковић: исида.

³³ Миклошич: кралѣвство.

³⁴ Карано-Твртковић: опѣкине.

³⁵ Ова реч је испуштена у Стојановићевом издању.

³⁶ Стојановић: гѣнѣ.

³⁷ Карано-Твртковић: племенитѣ.

³⁸ Карано-Твртковић: своимѣ.

³⁹ Карано-Твртковић, Стојановић: Сандаля.

⁴⁰ Ова реч је испуштена у Миклошичевом издању.

⁴¹ Миклошич: конавльскога.

Comptroller of the Treasury
Washington, D.C.

102
1801

Dr. 1419 9 11

1801

1801

Дѣров(ь)чѣко, а ѡт[ь] |26| великости крал(е)вства ми ѡмилено просише, дворише и молише да би имь кралство (!) ми по нашемь |27| славномь и добромь ѡбичаю милостиво било, ѡнѡи више реченѡ жѡпѡ конавльскѡ и градь Со|28|коль ѡ⁴² нѡи потврьдихь како и ино цю имаю ѡд[ь]⁴³ крал(е)вства Босаньскога. И за тои ми по милости Б(о)жиѡи кр(а)ль |29| Стипань за нихь вѣрно послѡженье и слатко и достоинно нихь моление згора речено, имавьше сви|30|ть сь прѣсвитломь госповомь кралицомь Кѡвломь⁴⁴ крал(е)вства ми и сь збраними властели и вел(ь)можами кр|31|ал(е)вства ми, смотривь, видивь и добрѣ ѡбнашадь, даше⁴⁵ речена жѡпа конавльска и градь Соколь, и да наши |32| прѣви есѡ нимь за тои добромь ѡбитни били, и ѡще видивь даше имь е и дароваше, все тои чисто и ѡтво|33|рено видивь и разѡмивь и познавь, призвавь име Ѣца и С(и)на и Свет(о)га Д(ѡ)ха, сь велицимь добримь благо|34|словомь, а с вѣкомь више реченихь кральс(ь)тво ми даде, благос[л]ови и потврьди ѡ вики вѣкома градѡ Дѡ|35|бровникѡ, кнезѡ, властелемь и всьои ѡпѣѡини града Дѣровника и нихь натраж(ь)кѡ, доколи свѣ|36|ть стои, всѡ више реченѡ жѡпѡ конавльскѡ и градь Соколь сь всѣми⁴⁶ сели и засел(ь)ци, с люд(ь)ми, свѡво|37|дами, с пашами и з дѣравими и сь всѣми правинами и котарѣ и достоѣньемь жѡпе и града реченога ва |38| вики вѣка, да си речени властеле и ѡпѣѡина града Дѣровника имаю и дрѣже и ѡживаю више реченѡ |39| жѡпѡ конавльскѡ и градь Соколь въ вѣки вѣка како права и племенита господа, ѡни и дѣца и ѡнѡчье и п|40|раѡнѡчье⁴⁷ нихь до вѣка. И на сие више писано азь г[оспо]д[и]нь краль Стѣпань и сь привисокомь госповомь кральвѡ|41|ства⁴⁸ ми матерью, сь госповомь кралицомь Кѡвломь и сь забранѣми властели и вельможами краль|42|вства ми сѣми и сѣми ротисмо се на св(е)томь еван(ь)гелью Христовѡ и на Чьст(ь)номь Крѣсти Господ(ь)ни и въ все |43| свете Б(о)гѡ ѡд[ь] вѣка ѡгодивьше, да више писанно, данно и нами потврьгено нами и нашими послѣд(ь)ними |44| не бити потворенѡ ни поколѣбимѡ въ вѣки, паче ѡ всемь крѣпкѡ и становитѡ. Тко ли дрѣзне и потвори сло|45|во и милость кралства (!) ми да сѡ все клетвѣ на нь пале и крал(е)вствѡ ми да е невѣрань. Лѣто же Г[оспо]дне .ч̄. и ѡ. и ѡї., |46|

⁴² Миклошич: ѡ.

⁴³ Карано-Твртковић: ѡ.

⁴⁴ Карано-Твртковић: Кѡвломь.

⁴⁵ Карано-Твртковић: даисе.

⁴⁶ Карано-Твртковић: всѣми.

⁴⁷ Карано-Твртковић: праѡнѡчье.

⁴⁸ Карано-Твртковић: кралства.

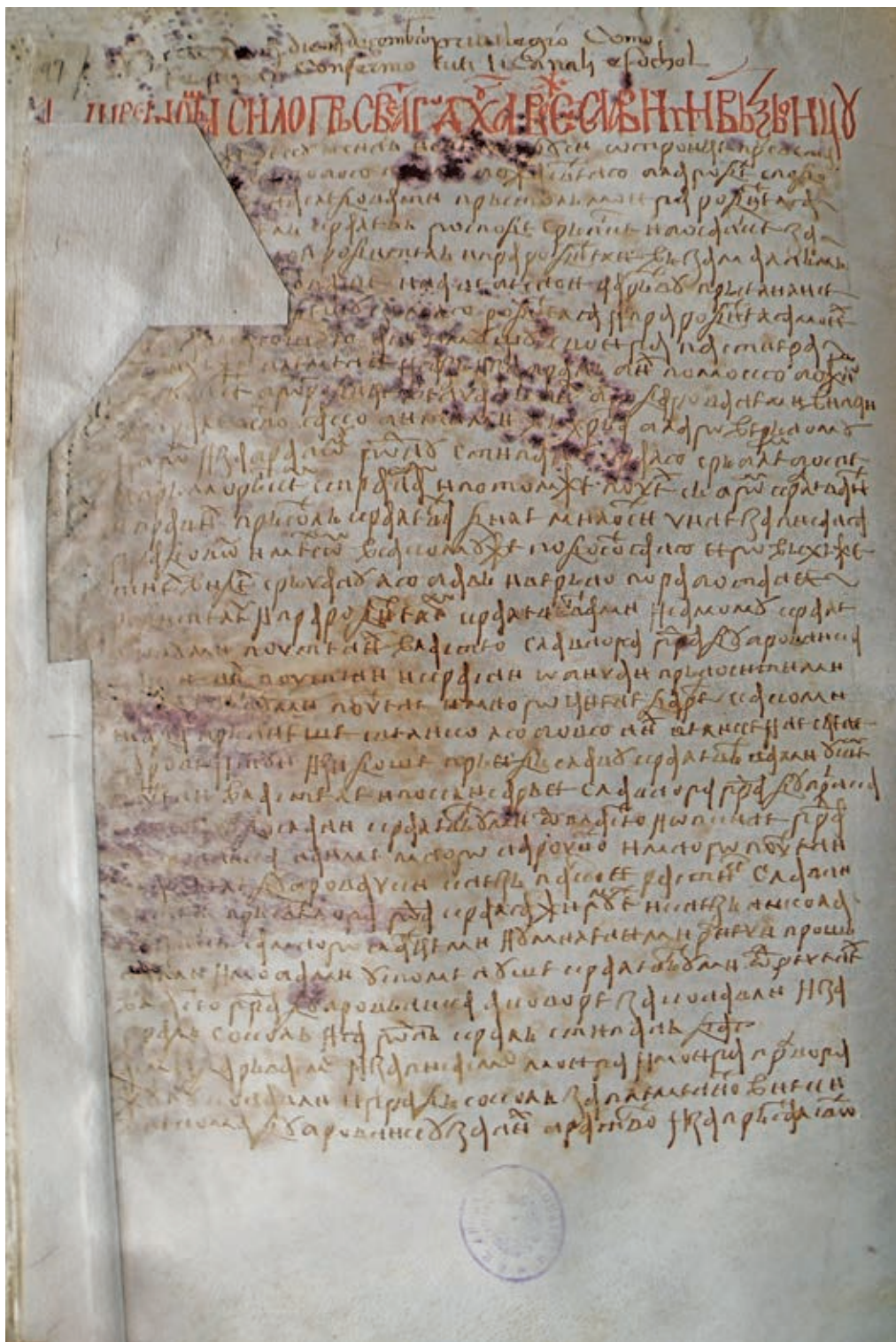
лѣто Христово, мѣсеца декебра д̄. д(ь)нь. Писа Новакъ Гоичиниѣ
логопеть краал(е)вства ми на нашемъ с(ь)тольномъ |47| мѣсти 8
Сѣтисѣѣ. Кнезь Батиѣ Мирьковѣ (!), кнезь Тврѣтко Стипановѣ (!),
кнезь Стипанъ Сѣстоиѣ, |48| кнезь Петарѣ Клешиѣ, кнезь Вѣкъ
Рогатиѣ, кнезь Вѣкаѣ Вѣкотиѣ, кнезь Влатко Добри|49|ѣвиѣ,
кнезь Тврѣтко Чрньчиѣ, кнезь Радосавѣ Владимириѣ, кнезь
Юраи Драгиѣви|50|ѣ, кнезь Тврѣтко Боровиниѣ, кнезь Стипанъ
Миштиниѣ, ти вси властеле⁴⁹ више писани |51| ротише се з господиномъ
кралемъ на светомъ евангелѣ⁵⁰ и з госпоумъ кралицомъ Кѣвоумъ.

Превод повеље

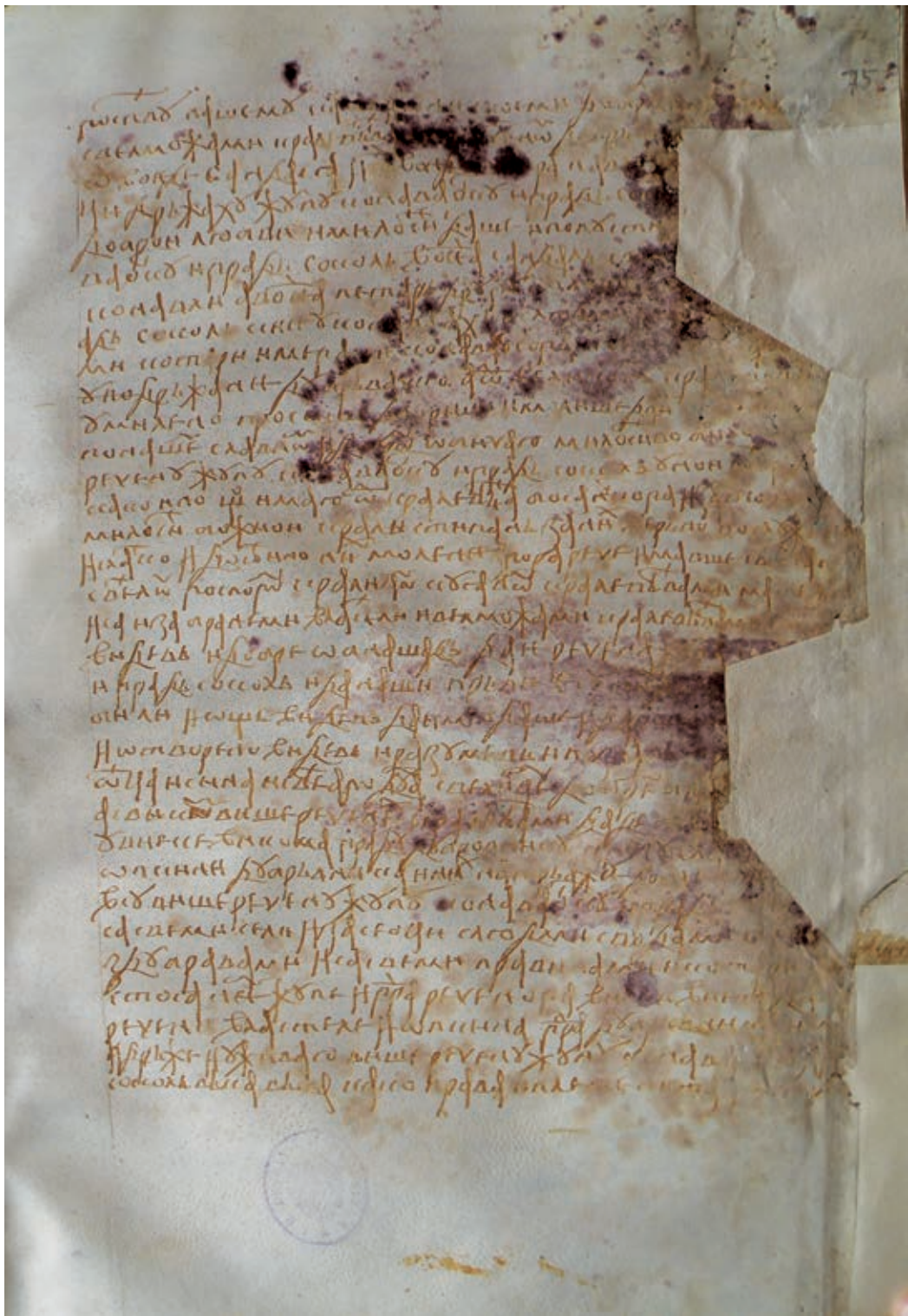
О велемоћна сило пресветог Духа, Боже слављен у Тројици, у
Оцу да кажем и Сину и Светоме духу, о Тројице пресвета, слава теби.
тобом примих божанствену благодат да се удостојим наследити престо
мојих родитеља и прародитеља, краљева, господе српске и босанске,
јер ти моји родитељи и прародитељи у земаљском царству царствоваше
и у небеско царство се преселише. А ја, видевши земљу родитеља и
прародитеља остављену и де нема свога пастира од њиховог племена,
ја изабран бих помоћу Божијом и пречисте његове матере и венчан
бих богодарованим венцем на краљевство, да будем у Христа Бога
благоверни и Богом избрани господин Стипан, краљ Срба, Босне и
Приморских страна. И потом почех с Богом краљевати и управљати
престолом краљевства, делећи милости, чинећи записанија градовима
и местима, свакоме по његовој заслуги. И видех код свих њих срдачну
љубав и верну службу родитељима и прародитељима краљевства ми и
самом краљевству ми поштоване властеле славнога града Дубровника,
како је њихов поштовани и красни обичај приносити краљевству
ми поштоване и скупочене дарове, као што ми их и сада донеше с
њиховом великом нелицемерном љубављу. И ту изађоше пред славно
ми краљевство веома поштована властела и поклисари славнога
града Дубровника који беху послани краљевству ми од властеле и од
Општине града Дубровника, на име веома истакнути и врло поштовани
властелин дубровачки кнез Паскоје Растић, славни витез пресветлога
господина краља Жигмунда, и Никола Пуцић с многослатким и
многумилним речима, прошњама и молбама, споменувши краљевству

⁴⁹ Миклошич: **ВЛАСТЕЛИ.**

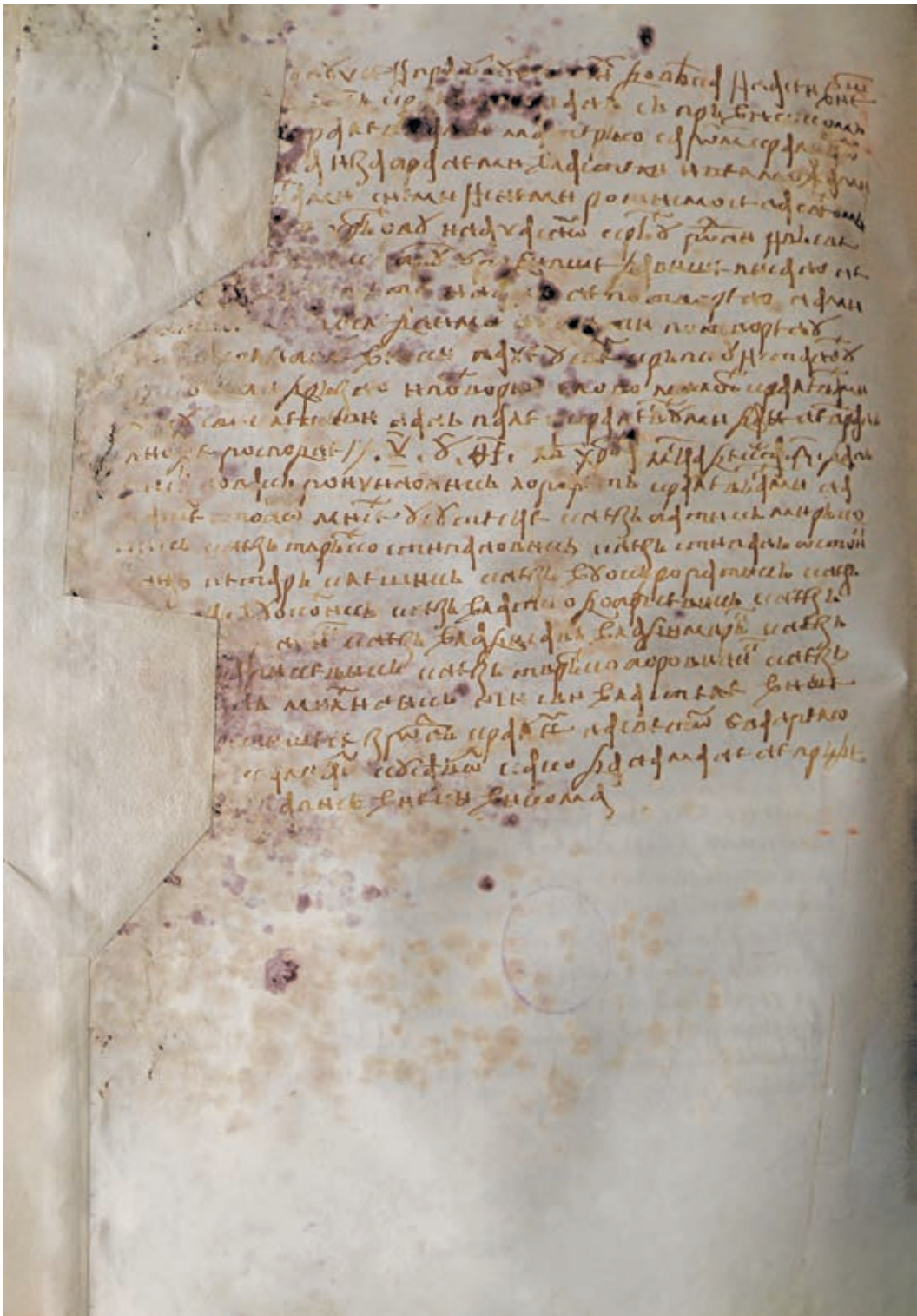
⁵⁰ Карано-Твртковић, Миклошич: **ЕВАНГЕЛЈУ.**

Codex Ragusinus, fol. 74r

Codex Reginensis, fol. 75

Codex Ragusinus, fol. 75^v

ми од речене властеле града Дубровника, а говорећи за Конавле и град Соко. И ја, господин краљ Стипан, дасмо и даровасмо и записасмо моју и мога претходника Жупу Конавле и град Соко за племенито у векове векова Дубровнику за њихово братство и за пријатељство господству нашем. И како они с поштеним служењем својим добрим пријатељима, велможама краљевства ми нађоше од војводе Сандаља и војводе Петра Павловића, који напола држаху ту Жупу Конавле и град Соко, те им по њиховој доброј љубави и милости даше и препустише Конавоску жупу и град Соко, војвода Сандаљ своју половину Конавала, а војвода Петар другу половину Конавала и град Соко, који је у Конавлима, са људима и са свим правим котарима и међама конавоским, које су некада држали Дубровчани. А [они] од великог краљевства ми умиљено просише, дворише и молише, да би им краљевство по нашем славном и добром обичају било милостиво, ону више речену Конавоску жупу и град Соко у њој потврдило као и друго што имају од Босанског краљевства. И зато ми, по милости Божијој краљ Стипан, за њихову верну службу и њихово слатко и достојно мољење за горе речено, посаветоваши се са пресветлом госпођом краљицом Кујавом, [мајком] краљевства ми и са сабраном властелом и велможама краљевства ми размотривши, видевши и добро промисливши, да је дата речена Конавоска жупа и град Соко и да су наши преци с њима за то имали добар уговор и још видевши да им их [Конавле и Соко] даше и дароваше. Све то отворено видевши и разумевши и познавши, призвавши име Оца и Сина и Светога духа с великим и добрим благословом, а са саветом више речених, краљевство ми даде, благослови и потврди у векове векова граду Дубровнику, кнезу, властели и свој Општини града Дубровника и њиховом потомству до када свет буде постојао сву више речену Конавоску жупу и град Соко са свима селима и засеоцима, с људима, слободама, с испашама и с дубравама, и са свим правинама и котарима и имањем жупе и реченог града у векове векова да речена властела и Општина града Дубровника имају, држе и уживају више речену Конавоску жупу и град Соко у векове векова као права и племенита господа, они и њихова деца и унуци и прауници до века. И на све више писано ја господин краљ Стипан и с превиском госпођом мајком краљевства ми, с госпођом краљицом Кујавом и са сабраном властелом и велможама краљевства ми заклесмо се овим и овим на Светом јеванђељу Христовом и на Часном крсту Господњем и у све свете Богу угоднике од века, да више

писано, дано и нама потврђено не буде оповргнуто од нас и од наших наследника ни поколебано у векове, већ у свему крепко и стамено. Ако ли се ко дрзне да погази слово и милост краљевства ми, да све клетве на њега падну и да је неверан краљевству ми. Лето Господње 1419, лето Христово, месеца децембра 4. дан. Писа Новак Гојчинић, логотет краљевства ми, у нашем столном месту Сутјесци. Кнез Батић Мирковић, кнез Твртко Стипановић, кнез Стипан Остојић, кнез Петар Клешић, кнез Вук Рогатић, кнез Вукац Вукотић, кнез Влатко Добрићевић, кнез Твртко Чрнчић, кнез Радосав Владимирић, кнез Јурај Драгићевић, кнез Твртко Боровинић, кнез Стипан Миотинић, они сви властела више писана заклеше се са господином краљем и са госпођом краљицом Кујавом на Светом јеванђељу.

Дипломатичке особености

Повеља по наменском типу представља уговор. Уводни део документа са вербалном инвокацијом, аренгом и делом експозиције скоро је идентичан повељи краља Остоје од 5. јануара 1399. године, којом је поклонио Дубровачкој општини Сланско приморје од Курила до Стона.⁵¹ Будући да се ради о сличном правном чину – уступању дела државне територије у Приморју Дубровнику – разумљиво је да је логотет Новак Гојчинић⁵² за предлогак повеље краља Стјепана узео или од Дубровчана добио исправу његовог оца и претходника. Свечана инвокација (*С*) *велемоштна сило прѣсветого духа, Боже славими вѣ Троицѣ, вѣ вѣтци же реку и синѣ и вѣ Светимѣ дусѣ, в Троице прѣсвета, слава теби*) највероватније је дубровачког порекла. Она се јавља у још две исправе настале у канцеларијама Павловића и

⁵¹ Р. Михаљчић, *Повеља Стефана Остоје Дубровчанима, 1399, јануар 15*, ГПБ 1 (2008) 124–125.

⁵² Титулу логотета обновио је краљ Остоја на почетку своје друге владавине (1409), а она се после њега јавља још само у овој исправу његовог сина Стјепана и у повељи поново устоличеног краља Твртка II о Конавлима из 1420. године: Р. Михаљчић, *Повеља краља Остоје којом поново потврђује повластице Дубровчанима, 1409, децембар 4*, ГПБ 3 (2010) 126–128; С. Рудић, *Повеља краља Твртка II Твртковића*, 161–162. Новак Гојчинић био је претходно дијак краља Твртка II Твртковића (1405): Р. Михаљчић, *Повеља краља Стефана Твртка Твртковића којом Дубровчанима потврђује Сланско приморје*, ГПБ 4 (2011) 81, 84, 86–87; Г. Шremošnik, *Bosanske i hunske povelje*, 157–160, 169–171; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни* (докторска дисертација, Филозофски факултет у Београду, 2014) 98–99, 120.

Косача упућеним Дубровачкој општини, а постоји и у повељама које су издавале дубровачке власти.⁵³ Аренга која сраста са инвокацијом и интитулацијом,⁵⁴ преузета из Остојине повеље, почива на обрасцима из повеља краља Твртка I, које је саставио логотет Владоје. Први део излагања о томе како је ауктор удостојен да наследи престо својих родитеља и прародитеља, „краљева, господе српске и босанске“, и како је Божијом и помоћи Богородице био венчан „богодарованим венцем на краљевство“, прилагођен је и делом преписан из аренге повеље краља Твртка I Дубровнику из 1378. године. У тој повељи је формулисана и саопштена Тврткова владарска идеологија.⁵⁵ Уводни део аренге Остојићеве повеље истиче, дакле, божанско порекло краљевске власти, а за њим иде интитулација са девоцијом, која се унеколико разликује од оне у наведеној повељи његовог оца (уместо Поморја и Западних страна помињу се Приморске стране). Последњи део аренге, који се са варијацијама јавља почев од Тврткове даровнице Хрвоју Вукчићу из 1380, а затим у Дабишиним и Остојиним повељама, сведочи о владарској пракси да награђује верне поданике и градове за њихове заслуге.⁵⁶ Будући да се краљ Стјепан Остојић налазио на престолу

⁵³ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, бр. 607; I–2, бр. 669; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 318–319.

⁵⁴ *Тобою примихъ божанстеную благодить сподобльшу ме наслидовати прѣстоль моего родителя и прародитель, кралевь господе сръбьске и босаньске, зане бо ти мои родитель и прародителье въ земельнѣмъ царьствѣ царьствовавшие, и на небесное царьство прѣсели се, мене же видешту землю родителя и прародитель моихъ вставльшую, а не имушту своего пастира, шть нихъ же племени и азъ избранъ бихъ помощиу Божьею и Прѣчисте его матери вѣнчанъ бихъ богодарованнѣ ми вѣнцемъ на кралевьство ѡако бити ми ва Христа Бога благовирьному и Богомъ избраному господину Стипану, кралоу Сръблемъ, Боснѣ и Приморскимъ странамъ, и по томъ же почехъ съ Богомъ кралевати и правихъ прѣстоль кралевьства дѣле милости чине записаннѣ градовомъ и мѣстомъ, всакому же по достобнио его.*

⁵⁵ Д. Јечменица, *Повеља краља Стефана Твртка I Дубровнику, Жрновница, 1378, април 10; Трстивница, 1378, јун 17*, ССА 14 (2015) 121; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици V. Аренга (Проемиум)*, Глас СКА 94 (1914) 200–201; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 372–373. О Твртковој владарској идеологији видети: С. Ћирковић, *Сугуби венац. Прилог историји краљевства у Босни*, Зборник ФФ у Београду VIII–1 (1964) 343–369 (= исти, *Работници, војници, духовници. Друштва средњовековног Балкана*, Београд 1997, 277–305).

⁵⁶ Р. Михаљчић, *Повеља краља Стефана Твртка I Котроманића кнезу и војводи Хрвоју Вукчићу Хрватинићу, 1380, март 12*, ССА 1 (2002) 119–120; исти, *Повеља краља Остоје којом потврђује раније даровнице Дубровнику, 1399, фебруар 5*, ССА 7 (2008) 165–167; С. Рудић, *Повеља краља Стефана Дабише Дубровнику*,

тек око годину дана, оваква аренга чинила се посебно адекватном да додатно легитимише његову власт. Са мањим модификацијама, од којих је најважнија позивање само на претке међу босанским краљевима, таква аренга се налази и у потврди уступања Конавала, коју је краљ Твртко II издао наредне 1420. године.⁵⁷

У експозитивном делу повеље са петицијом наводи се како су дубровачки посланици Растић и Пуцић обавестили краља Стјепана о претходно склопљеном споразуму између Дубровника и војвода Сандаља Хранића и Петра Павловића о продаји Конавала и града Сокола. Као што је напред већ наглашено, у том тренутку је заправо само војвода Сандаљ склопио уговор о продаји свог дела Конавала, док купопродаја друге половине која је припадала војводи Петру Павловићу још увек није била коначно договорена. Пошто су му дубровачки поклицари изнели молбу да потврди уговор о продаји Конавала и Сокола, и имајући у виду раније споразуме између босанске круне и Дубровника и њихову верну службу, у диспозитивном делу ауктор даје и потврђује (*краљсџтво ми даде, благослови и потврђди*) у трајно власништво (*да ... имаю и дрџе и уживаю*) кнезу, властели и Општини града Дубровника и њиховом потомству Конавоску жупу и град Соко са свим селима, људима, имовином, слободама и правима. Овакву одлуку краљ је донео после саветовања са краљицом мајком Кујавом и велможама и властелом.⁵⁸ Правни чин се гарантује заклетвом, у којој се ауктор куне са сведоцима – са својом мајком, велможама и племићима – у јеванђеље, Часни крст и све свете.⁵⁹ Заклетви следи духовна

17. јул 1392, ССА 6 (2007) 170–172; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* V, 202–204; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 374, 377–382.

⁵⁷ С. Рудић, *Повеља краља Твртка II Твртковића*, 161.

⁵⁸ За помене чланова породице у исправама Котроманића видети: Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 349–350; исти, *Помени предака и сродника у средњовековним босанским повељама*, Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности, књ. VIII, гл. ур. Г. Јовановић, Деспотовац 2017, 103–111.

⁵⁹ Заклетвени тип сведока јавља се у 23 уговора које су босански владари и велможе закључили са Дубровником. Као дестинатари, односно уговорна страна, Дубровчани су на тај начин очекивали веће гаранције за поштовање одредби споразума: Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 459–460; о заклетвама и сведоцима на уговорима видети такође: исти, *Заклетвене формуле у средњовековним босанским повељама*, Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности, књ. IX, гл. ур. Г. Јовановић, Деспотовац 2018, 235–251, исти, *Обичајно право у наменским обрасцима повеља босанских владара и великаша*, ИЧ 70 (2021) 152–153, са ранијом литературом.

санкција, којом се проклиње евентуални будући прекршитељ овог уговора (*тко ли дрзне и потвори слово и милостъ кральвсѣтва ми*); он се уједно проглашава и неверним краљу, што је елемент неодређене световне санкције.⁶⁰ Занимљиво је да је ово један од ретких случајева у средњовековним босанским исправама да се користи термин „слово“ као изворни назив акта.⁶¹ Девоција у диспозицији Остојићеве повеље (*по милости Божији краль*) такође се руководи очевим примером, док овог састојка нема у две поновљене интитулације у експозицији и заклетви. На различитим местима у документу – у аренги, експозицији и заклетви – краљ за себе користи и заменицу „ми“ и заменицу „ја“ (у облицима *Ѕ* и *Азь*). Писар доследно бележи краљево име у икавском облику (*Стѣпанъ* три пута, једном *Стѣпанъ*).⁶²

Завршни део повеље садржи датум, белешку о записивању и листу сведока за које се наводи да су се заклели. Хронолошки и локацијски део датума подељен је на два дела, тако да обухвата белешку о записивању, у којој се помиње логотет Новак Гојчинић. Лето Христово (*лѣто Христово*) редак је израз, који се први пут среће у овој повељи, а након тога се јавља тек крајем XV века, у три документа Косача и једном Влатковића.⁶³ Исправа је издата у краљевском двору у Сутјесци, а израз *сѣтољно мѣсто* за означавање двора користи се у још неколико босанских докумената XV века.⁶⁴

⁶⁰ О духовним санкцијама видети: Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 424–430.

⁶¹ Овај термин се у наведеном значењу појављује у свега још две повеље издате Дубровнику – Твртка I из 1378. и Твртка II из 1405, а треба приметити да је потоњу писао Новак Гојчинић, састављач повеље која се анализира у овом раду. У Твртковој повељи Дубровчанима из 1382, „слово“ се јавља само као типски израз у аренги: Д. Јечменица, *Повеља краља Стефана Твртка I Дубровнику*, 121–124; П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка I којом укида трг соли у Суторини, Бишиће 1382, децембар 2*, ГПБ 3 (2010) 71–72; Р. Михаљчић, *Повеља краља Стефана Твртка Твртковића којом Дубровчанима потврђује Сланско приморје, 1405, јуни 24*, ГПБ 4 (2011) 76–81; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 285–286.

⁶² Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 335, 342, 344–345.

⁶³ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* 1/2, бр. 711, 712, 723, 784; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици XVII. Датирање*, Глас СКА 132 (1928) 36–45; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 502–504.

⁶⁴ С. Новаковић, *Повеља краља Стјепана Остоје војводи Хрвоју и сину му Баоши, године 1400. 8. декембра*, Гласник СУД 23 (6) (1868) 48–53; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* 1/1, бр. 592, 1/2, бр. 697. Сутјеска је била варошко подграђе утврђеног града Бобовца, видети: Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша за посланика Николу Тесту*, ССА 7 (2008) 180–181, 184; Р. Anđelić, *Bobovac i Kraljeva*

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је писано о војводи **Сандаљу Хранићу Косачи** (ГПБ 2, 107, 120, 151; 3, 84, 120) и војводи **Петру Павловићу** (ГПБ 3, 144), као и о личностима: **Паскоје Растић** (ГПБ 4, 70), **Жигмунд Луксембуршки** (ГПБ 1, 95), **Никола (Никша) Пуцић** (ГПБ 6, 32; 10, 151), **Новак Гојчинић** (ГПБ 4, 86–87), **Батић Мирковић** (ГПБ 4, 86), **Твртко Стипановић** (ГПБ 12, 92), **Вук Рогатић** (ГПБ 4, 86), **Стипан Остојић** (ГПБ 3, 131–132), **Јурај Драгићевић** (ГПБ 11, 114), **Петар Клешић** (ГПБ 11, 114), **Радосав Владимирић** (ГПБ 9, 60) и **Твртко Чрнчић** (ГПБ 3, 132), док су у овој свесци обрађени краљица **Кујава** и **Вукац Вукотић** (вид. рад Н. Исаиловића).

Влатко Добрићевић, 48, 49 (ред у изворнику) – кнез, помиње се само у овој повељи и о њему нема других података. Према неким мишљењима, могао би бити отац кнежева Вукића и Стипана Влатковића, који се наводе као сведоци на повељама краљева Стефана Томаша и Стефана Томашевића (1444, 1446, односно 1461).

Литература: С. Рудић, *Босанска властела у XV веку. Просопографска студија*, Београд – Бања Лука, 2021, 71.

Твртко Боровинић, 50 – кнез, припадник властеоске породице из источне Босне. Претпоставља се да је био син Боровине Вукашинића, који је учествовао у Косовском боју 1389. године у саставу босанског одреда, када му се губи траг. Твртко је вероватно био брат двојице Боровинића који се помињу у служби Павловића током прве половине XV века – Остоје и Тврдислава. За разлику од њих, Твртко се налазио у служби босанских краљева, на чијим повељама се помиње као сведок у више наврата између 1417. и 1436. године. Неки документи његову делатност везују за Високо. О Твртковом успону у државној хијерархији сведоче промене у титулатури – дворски кнез (1426), кнез босански (1428), велики кнез босански (1436). Његовом напредовању по свему судећи допринела је и женидба Катарином, унуком херцега Хрвоја Вукчића, с којом је имао двоје деце, сина Ивана и кћи Милицу. Умро је после 13. фебруара 1442. године, када је последњи пут поменут у изворима.

Sutjeska, stolna mjesta bosanskih vladara u XIV i XV stoljeću, Sarajevo 1973, 142, 151–152, 156–157, 203, 205, 214, 218, 227, 261–262.

Литература: Р. Џошковић, *Veliki knez bosanski Tvrtko Borovinić*, *Croatia christiana periodica* 37 (1996) 57–81; С. Рудић, *Боровинићи – властeosка породица из источне Босне*, Земља Павловића – средњи вијек и период турске владавине, Бања Лука – Српско Сарајево 2003, 259–278; исти, *Босанска властела у XV веку*, 181–187; А. Зилић, *Milica, kći Tvrtka Borovinića: njeni brakovi, nasljedstvo i rodbinske veze*, *Иницијал*. Часопис за средњовековне студије 8 (2020) 59–81.

СТИПАН МИОТИНИЋ, 50 – кнез, помиње се само у овој повељи, о њему није познато ништа више.

Литература: С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, 99.

Топографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне и Старог српског архива* објашњени су топоними **Конавли** (ГПБ 1, 109–110; 3, 151–152; 9, 115–116; ССА 7, 126; 8, 116–117), **Соко** (ГПБ 7, 57; 9, 116) и **Сутјеска** (ГПБ 1, 34–35; 2, 34; 6, 100; ССА 7, 184).

Важнији термини и установе

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени термини: **велможа**, **верна служба**, **витез**, **властела у Дубровнику**, **војвода**, **господин**, **госпођа**, **град**, **жупа**, **заклетва**, **кнез у Босни**, **кнез у Дубровнику**, **краљ**, **краљевство**, **логотет**, **међа**, **милост**, **невера**, **поклисар**, **пријатељи**, **село** (Т. Вуковић Драгичевић, *Библиографија важнијих термина и установа, просопографских и топографских података, који су објашњени у првих десет бројева „Грађе о прошлости Босне“*, ГПБ 10, 51–54). Поред ових, у *Старом српском архиву* објашњени су и појмови **властела**, **дубрава**, **записаније**, **заселак**, **јеванђеље**, **котар**, **људи**, **паша/пасиште**, **племенито**, **престол**, **слово** (Д. Јечменица, *Преглед објављених исправа, објашњаваних установа и појмова, просопографских и топографских података у првих десет књига Старог српског архива*, ССА 10, LVI–LXI).

Богодаровани венац, 6 (ред у изворнику) – свети или богодаровани венац, односно круна, представља трансперсонализовани симбол владарског достојанства са сакралним значењем, које подразумева богодарованост власти краља као Христовог викара на земљи. Развој политичког мишљења у средњовековној Босни такође је довео

до схватања према којем се личност тренутног владара одвајала од владарског достојанства, симболично оличеног у круни. Круна се сматрала власником градова и поседа који су били у власти краља, као и трибута који су босанском владару плаћали Дубровчани. У складу са истим схватањем, поданици су дуговали верност круни.

Литература: С. Ћирковић, *Сугуби венац. Прилог историји краљевства у Босни*, Зборник ФФ у Београду VIII/1 (1964) 343–369 (= исти, *Работници, војници, духовници*, 277–305); С. Марјановић-Душанић, *Владарске инсигније и државна симболика у Србији од XIII до XV века*, Београд 1994, 26–30, 125–128, 155–159; *ЛССВ*, 334–335 (С. Марјановић-Душанић).

Правине, 37 – обухватају све оно што по нормама обичајног права чини трајна добра једног села, која се у повељама појединачно или уопштено набрајају: синоре, међе, брда, планине, винограде, воћњаке, воденице, поља, лугове, ловишта, реке, рибњаке и бродове (речне прелазе). У правине такође спада коришћење путева, планинских пролаза, заједничких вода за пиће, појила, пасишта, зимовалишта и летовалишта за стоку.

Литература: *ЛССВ*, 665–666 (Р. Михаљчић).

Aleksandar Krstić

Institut d'Histoire

Belgrade

**CHARTRE DU ROI STJEPAN OSTOJIĆ PAR LAQUELLE IL
CONFIRME AU DUBROVNIK LA JOUPA DES KONAVLI ET LA
VILLE SOKOL**

Sutjeska, le 4 décembre 1419

Résumé

Ayant acheté le fin juin 1419 une partie des Konavli du voïvode Sandalj Hranić Kosača, les autorités de Dubrovnik tentaient d'acquérir l'autre moitié de cette région située aux environs de leur ville, qui appartenait au voïvode Petar Pavlović. En même temps, les Ragusains s'efforçaient d'obtenir la confirmation de la propriété acquise auprès du nouveau roi bosnien Stjepan Ostojić (1419 – 1420/1421) et d'assemblée. À la demande des émissaires de Dubrovnik Paskoje Rastić et Nikola Pucić, et avec le consentement et le conseil de la reine mère Kujava, des nobles et des seigneurs du royaume de Bosnie, le 4 décembre 1419, dans la cour à Sutjeska, le roi Stjepan Ostojić a confirmé à Dubrovnik la possession éternelle de la Joupa des Konavli et de la forteresse de Sokol, avec tous les villages, hameaux, gens, libertés, kotars /unité territoriale administrative inférieur à une joupa/ et les démarcations entre les domaines. Bien qu'il soit indiqué dans la charte royale que la commune de Dubrovnik avait précédemment acheté une moitié de la Joupe des Konavli et une moitié de la forteresse de Sokol de voïvodes Sandalj Hranić Kosača et Petar Pavlović, jusqu'à ce moment-là seul des Kosača avaient vendu réellement leur partie des Konavli. Dubrovnik a acquis la forteresse de Sokol en 1423, tandis que la partie des Konavli appartenant à des Pavlović ils avaient acheté fin l'année 1426. Le roi Stjepan a confirmé sa décision en prêtant serment sur l'Évangile, avec les témoins mentionnés dans la charte. L'Acte, certifié par un cachet de cire pendant, a été rédigé par le logothète Novak Gojčinić. La charte est conservée aux Archives d'État de Dubrovnik, où il existe aussi une transcription dans le livre d'archives Codex Ragusinus.

Mots-clés: roi Stjepan/Stefan Ostojić, voïvode Sandalj Hranić, voïvode Petar Pavlović, reine Kujava, Dubrovnik, Konavli, Sokol/Soko sis à Konavli, charte